

Redactor șef MARIN SORESCU

Angela LANGFIELD (Anglia)

Trăind cu tine

*Este o dibăcie să trăiesc cu tine.
N-o am.*

*’E un anume ritm.
Eu nu țin pasul.*

*Este un talent
să te duc cu vorba,
să potrivesc balanța,
s-o țin la orizontală, totuși
cu mine se apleacă.*

*Este o măiestrie
să te las în voie,
fără să-ți dai seama;
mereu învingător
mereu rege în cetate.*

*Trebuie să existe un stil
ca să te iubesc –
să-ți dau tot,
eliberându-mă totuși.*

*Dar de fiecare dată sunt prinsă,
de fiecare dată doborâtă,
și trasă la răspundere.*

În românește de
Alexandra ODOBESCU

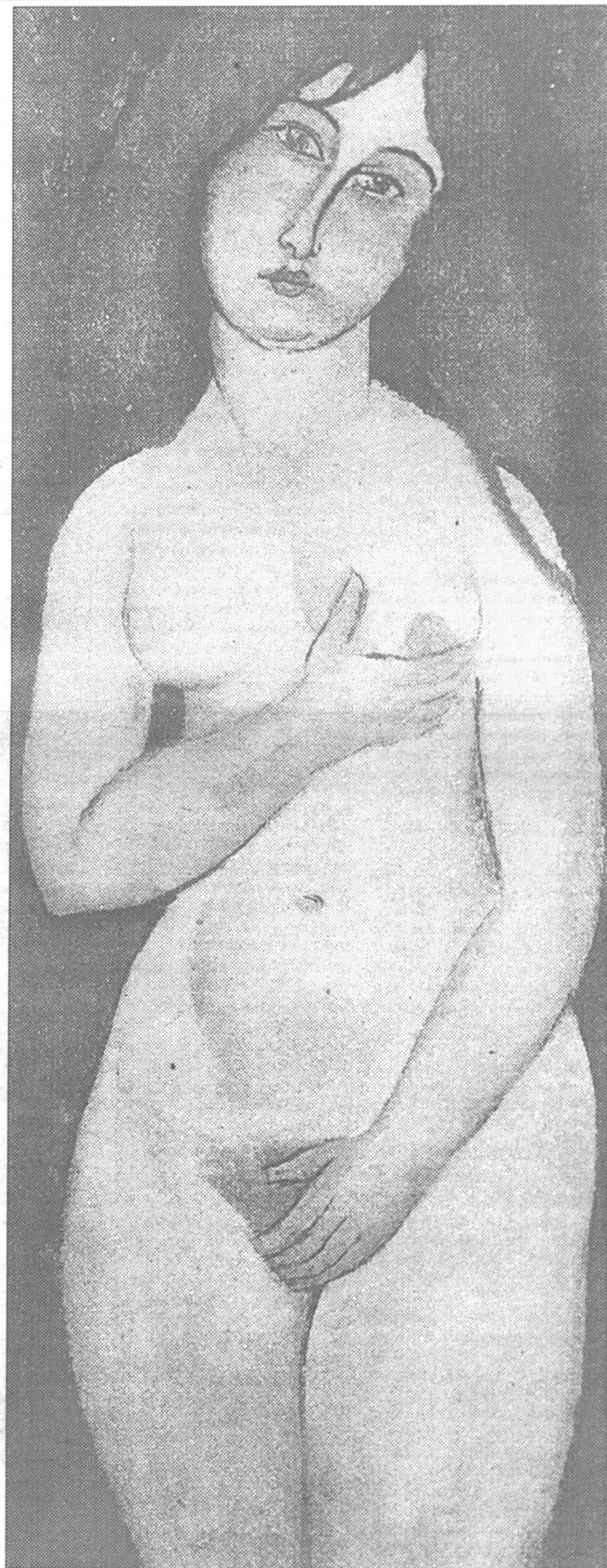
GEO BOGZA - 85

SUAVISSIMA -
proză de Fănuș Neagu

RADU STANCA
Poezii uitate

Amedeo Modigliani (1884-1920): Venus, 1918. 100 x 64,5.
Colecție particulară, Paris

Revista revistelor

O nouă publicație: DILEMA

Saluăm și noi, cu căldură, apariția *Dilemei* - „Săptămânal de tranziție”, editat de Fundația culturală română. Revista se dorește a fi una de dialog, militând pentru normalitate. „Paginile ei”, spune domnul Augustin Buzura, „vor fi, deci, refugiu sau loc de întâlnire a unei neînsemnate părți din imensa categorie a celor ce nu urlă, nu urăsc, nu sunt intoleranți, nu cred că numai ei au dreptate, a oamenilor care au fost o vreme intimidăți, ori încă din prima clipă s-au plictisit de noii activiști de partid(e) - mulți la fel de goi și de confuzi precum înaintașii pe care-i imită cu succes - de cei care s-au încăpățânat să întrețină mentalitatea stării permanente de asediu, grobianismul, intoleranța, murdăria și minciuna”.

Stare de dilemă a societății este radiografiată cu har de Andrei Pleșu, într-un inspirat editorial din care reproducem:

Într-o lume normală, orice opțiune e precedată de un episod deliberativ. În lumea noastră însă, opțiunile sunt anterioare deliberării. Sunt opțiuni gata făcute, care nu apelează la realitate decât pentru a-și găsi, la nesfârșit, confirmarea. Așa stând lucrurile, nici nu se poate vorbi de opțiuni, ci de tropisme, de efectele dezordonate ale unei lumi tulburi, care s-a dezvățat, în 45 de ani de dictatură comunistă, să cântărească liber oamenii și ideile. O lume în care opțiunile nu se buzie pe deliberare e o lume în care dialogul e imposibil. Dialogul e un schimb de argumente. Dar ce argumente poate invoca cineva care a ales fără reflexie, printr-o mișcare spontană a umorilor proprii? Pentru cei care „au hotărât” că reprezentanții puterii sunt buni, reprezentanții puterii devin inatacabili: ei nu greșesc, sau greșesc numai din vina altora, sau, oricum, greșesc mult mai puțin decât „ceilalți”. Invers, pentru cei care „au hotărât” că reprezentanții puterii sunt răi, fiecare mișcare a lor e un chip al erorii: ei nu pot avea niciodată dreptate, sau, dacă, accidental, au, e pentru că sunt abili și vor să ne păcălească. La fel, opoziția e ori sublimă, veșnic îndreptățită, depozitară a tuturor virtuților neamului, ori trădătoare, destabilizatoare, un soi de mașină infernală, plasată în mijlocul nostru de unguri, evrei sau masoni. În primul caz, a critica opoziția echivalează cu a vâna înșeri; în al doilea caz, a lăuda opoziția e a complota împotriva țării. Exemplele pot continua. Pentru monarhiști, monarhia e o soluție absolută: se instalează prin miracol și rezolvă, prin miracol, toate dramele românești - de la corecta distribuție a zahărului, până la renașterea morală și reintregirea neamului. La rândul lor, anti-monarhiștii, desfigurați de resentimentara lor ignoranță

(sau rea-credință) sunt incapabili să depășească injuria și mitocănia. De o parte și de alta - chiar dacă stilistica diferă - discursul e exaltat, năbădăios, ultimativ. El nu exprimă raționamente, ci stări. Suntem cu toții „porniți”, „apucați”, „patetici”; nimeni nu reflectează, pentru că toți știm deja. Manevrăți de pasiuni, luăm discernământul drept o concesie și analiză drept pasivitate eluistă. Pe scurt, după îngheteul totalitar, ne topim într-un dezmaț al emotivității, reacționând prin ură sau iubire acolo unde n-ar fi nevoie decât de judecata noastră limpede. Știu, firește, cât de importante sunt sentimentele și câtă dreptate poate avea iubirea. Dar sunt și lucruri aflate în inadecvare cu categoriile inimii, lucruri pe care iubirea la compromite. Uitând asta, riscăm să reinventăm, prea devreme, „partidul iubit”, „conducătorul iubit” și toate celelalte („dușmanul care veghează”, „sfânta ură”, etc).

Trăim într-o lume neclară, „amfibie” (ca și cea în care s-a format în România modernă, în veacul al XIX-lea; oameni vechi se amestecă, fatalmente, cu oameni noi (de fapt fiecare e un amestec, inanalizabil, de vechi și nou). Suntem, simultan, prematuri și senili. Avem de experimentat o „tranziție” pe care nimeni n-a mai experimentat-o înaintea noastră. Avem de reparat o mașinărie pe care nu noi am stricat-o. Avem de reinventat un joc - jocul politic - pe care nu l-am mai practicat de 50 de ani și avem de corijat o defazare istorică (față de restul Europei) la care am fost condamnați prin calculul cinic al marilor puteri. Nu avem - pentru nici una din soluțiile pe care le încercăm - garanția succesului. Suntem, cu alte cuvinte, în plină dilemă, dar incapabili să ne-o asumăm. Căci în chip curios, nimeni (nici guvernerii, nici opoziția) nu adoptă în România de azi stăruirea pe care ar trebui să-l impună confruntarea, dar noi ne comportăm tranșant. Plutim în perplexitate, dar arborăm programe cristaline. Nu înțelegem nimic, dar oferim explicații pentru orice. Refuzăm să luăm notă de dilema cotidiană, ca și cum am ști exact încotro și prin ce mijloace. Am reușit o performanță stranie să fim în același timp depășiiți de împrejurări și siguri de noi înșine, rățaciți, dar cu un aer de iluminaiți...

De aceea preferăm să optăm fără deliberare. Deliberarea ne-ar obliga să admitem evidența dilemei, să ne micșorăm glasul și să ne dezumflăm piepturile. Deliberarea ne-ar obliga să deblocăm, prin reflexie, ceea ce blocăm zilnic prin tonul prea categoric al unor oarbe partizanate. (...)

Întrucât suntem sătui de publicații de ideologie și fals dialog - social sau ba - îi urăm revistei să fie ceea ce-și propune a fi, cu un cerc larg de colaboratori, care să nu fi rezolvat ca prin farmec dilema tragică, dând lecții superioare de dincolo de ea.

M.S.

Atitudini

ADDENDA LA O INFORMARE SAU CE NU AM CITIT DIN „BALANȚA”

Literatorul din 8 ianuarie 1993 a publicat, în pagina 7, textul unei „informări” întocmite de unul dintre funcționarii Direcției literaturii și publicațiilor din Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Credem că ar fi necesare câteva lămuriri.

Mai întâi, trebuie spus că documentul datează din 30 martie 1985. Numele contează mai puțin. Oricare funcționar ar fi scris un referat similar; aceasta era regula jocului. Cenzura se desființase, oficial, din 1977. Și cu toate acestea, informarea este, în mod evident, un raport de cenzură. Cele 53 de rânduri dactilografiate ale documentului se adresa conducerei C.C.E.S.-ului, „justificând” munca activiștilor din direcție, pentru curățarea romanului de pasaje nedorite. Nu toate operele literare se „bucurau” de atenția unei informări la conducerea Consiliului: numai cele care puteau fi periculoase. Și, trebuie s-o recunoaștem, pentru un regim dictatorial, Baieșu era un scriitor de-a dreptul subversiv. Lista subiectelor pasajelor cenzurate este demnă de toate index-urile omenirii, de la cele publicate de statul papal, până la cele statuate de regimul colonelilor din Grecia.

Ne putem întreba cum a fost posibil ca sîta cenzurii să fie, totuși, atât de rară, încât să permită publicarea romanului, chiar și în forma amputată în care el a văzut lumina tiparului. Probabil că a cântărit foarte mult, în „balanța” cu care au judecat cenzorii, faptul că Băieșu era un scriitor extrem de apreciat, în toate grupările literare românești și în afara acestora. Din păcate, el nu a apucat să vadă acest document care, acum, poate fi consultat, în original, la Muzeul Literaturii Române.

Mulțumind *Literaturii* pentru spațiul pus la dispoziție, pentru această lămurire, mai dorim să eliminăm o greșelă de corectură. În textul *Informării*, în rândul 5 din coloana a 2-a se va citi „că-i leagă nu numai”, în loc de „că-i leagă numai”.

Virgil Ștefan NIȚULESCU

scaunul catodic

Primăvara bate la geam (deși, mai mult ca sigur, nu s-a încheiat încă sezonul de „lapoviță și ninsoare”) iar noi stăm la gura sobei, depănând povești interminabile și inutile. De ce ne-a fost frică, n-am scăpat: Jeana Gheorghiu și Victor Ionescu încep să semene cu Iosif Sava. Vorbă lungă, numele tău e apă de ploaie! Și zău că-i păcat.

Mediatorul/moderatorul e un fel de actor care tre' să știe ce-i aia adecvare (adecvarea e egală cu inteligența, apud Piaget). Bref, I. Sava nu știe mai nimic din toate acestea. Cărând pe post „basculante” (cum zice prietenul meu George, că tot e o modă la TVR să ai prieteni) de locuri comune (numai Bach face muzică, gata, știe, nu e necesar să ni se repete), nefăcând nici educație muzicală celui ce nu o are, neinteresându-i nici pe specialiștii ce-și cam răd de dânsul, total nefotogenic, șezând total neinspirat în cadru omul nostru ne agasează duminică de duminică. Noroc cu invitații dinamici ai domniei sale, care îl scot din tiparele dinainte stabilite și din sărite. TVR o mai fi având în arhivă serialul lui Bernstein? Și, colac peste pupăză, d. Sava mai face și

gafe (nu numai game): să susții că d. Boroianu e un mare intelectual și prea de tăt. E aproape o calomnie.

Actorul e și el un fel de mediator/moderator între text și noi. Regizorul (când are ceva în cap) îl modelează pe actor, un histron de cele mai multe ori. Actorii nu sunt niște foarte subțiri intelectuali, iar când sunt înțelegătoare de a mai fi actori. Victor Rebengiu, am spus-o, am scris-o și, iacă, o semnez, e un mare actor (indeosebi de teatru, că în film nu a prea nimerit nici peste niște regizori autentici, nici peste niște parluturi pe măsură - excepțiile fiind Ciulea și Pintilie). Să faci din el o „conștiință” e iarăși puțin cam mult. Mai ales că, actualmente, Ștefan Iordache e mai performant. Dar tot politichia fără delicatețe... bat-o vina! Una peste alta, medalionul de duminică seara, deși prost condus, ne-a arătat câteva secvențe memorabile, un discurs atent și la obiect, fără patimă. Nu l-am văzut totuși în Caliban și nici în „Buzduganul cu trei peceți”, dar asta-i o altă problemă. Un actor ce și-a spus întotdeauna răscăpat punctul de vedere. La mulți ani!

Nicolae ILIESCU

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de
**MINISTERUL
CULTURII**

Anul III, nr. 6 (75) 1993

Comitetul director:
**VALERIU CRISTEA
FANUS NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU**

Colectivul redacțional:
Lucian Chișu
(redactor șef adjunct),
Ion Cocora
(redactor șef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor
(secretar general
de redacție),
Valerian Sava,
Marin Stoian

Adresa redacției:
București, Piața Presei
Libere nr. 1,
cod 71341,
tel. 617.10.23; 617.60.10,
int. 2243, 2248,
căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă,
Publicitate și
Tipărituri, Piața
Presei Libere nr. 1,
sector 1, București

Anunțăm cititorii
noștri că
abonamentele la
revista
"LITERATORUL" se
fac la oficiile poștale,
factorii poștali și
difuzorii voluntari din
întreprinderi și
instituții

Cititorii din
străinătate se pot
abona prin RODIPET
S.A. - PO BOX 33-57;
telex: 11995 sau
11034;
telex: (40)-0-185673
București - Piața
Presei Libere nr. 1,
România

Publicația este înscrisă
în Catalogul de presă
Rodipet la poziția 43.
ISSN 1120-5583

Tehnoredactare
computerizată

**JORDAN
IORDACHE**

Tiparul executat la
PROGRESUL ROMÂNESC S.A.
București

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Geo Bogza '85

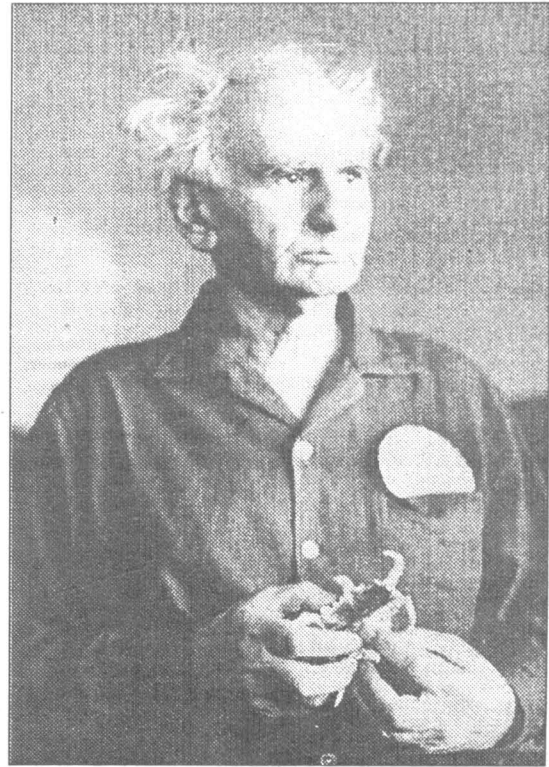
Dintr-o știre transmisă la radio aflu că Geo Bogza („marele Bogza”, cum îi zicea cu fină ironie simpțetică Marin Preda!) împlinește zilele acestea 85 de ani. Vârsta incredibilă pentru un poet de avangardă. Consult dicționarele de literatură și mă conving că, într-adevăr, autorul *Jurnalului de sex* și al *Poemului inactivă* s-a născut în ziua de 6 februarie la Ploiești, orașul festiv al limbii române, cum i-a spus un alt poet ivit pe acele locuri pârjolite de ironia feroce a lui Caragiale. Acolo, scria tânărul năzdrăvan, drag lui Geo Bogza, silaba *înroșește* oul și epitetul *dereiază crivățul iarna*. Bogza a introdus epitetul într-o retorică a amplitudinii și l-a silit să primească sonorile și culorile cosmosului. Chiar și urâtul, exasperarea, inactiva (fantasme ale tinereții sale) fug spre zenit și caută alianța febrei astrale... Fantomele umblă în poemele lui de tinerețe cu flori la butonieră și ingerii fumează chiștoace, apoi dispar spre a participa la incesturi celești.

Nu am de gând să fac, aici, o prezentare a operei lui Geo Bogza. Încerc doar să-i schițez un portret și să notez câteva impresii despre omul pe care l-am văzut rar (și mai totdeauna în adunările publice), iar în ultima vreme nu l-am văzut deloc. Trăiește izolat, tableta lui din *România literară* a dispărut de mult, iar scriitorii care altădată se îmbulzeau la ușa casei lui și-i cereau certificate de talent și de moralitate intelectuală au, acum, alte treburi, cu mult mai importante și mai europene... N-am făcut parte din cercul lui de prieteni și nu cred să fi avut cu el vreodată o convorbire mai lungă și mai intimă din care să pot deduce, cum se zice, imponderabilele ființei sale. L-am citit însă toate scrierile și l-am urmărit totdeauna cu simpatie în aparițiile lui publice. În *Scriitorii români de azi*, I, am încercat să-i fac portretul și portretul i-a plăcut malițiosului Șerban Cioculescu. Mi-am propus

demult să revin asupra operei sale și să scriu un capitol-nou despre acest neobișnuit personaj care a străbătut, însoțit de fațasmele lui, un secol isteric și a impus un stil în literatură.

Răsfoiesc, înainte de a mă apuca de acest articol, poemele din *Orion* (antologia din 1978) și observ că tânărul câmpinean sfârtecă beregățile tăcerii și ascultă cu voluptate cum timpul mucegăiește în calendarul astreflor... Din jurnalul său de adolescență, deduc că, pe când edita revista *Urmuz*, voia să radicalizeze „poemul penetrantist”, în așa chip încât poemul să devină *bestial, absurd și ingeresc*. Primele două elemente intră în ecuația poeziei de avangardă, ultimul însă (elementul ingeresc!) vine din altă poetică și din altă zonă de sensibilitate. Bogza nu va renunța nicodată, nici chiar în utopiile cele mai negre și în *inactivă* sale cele mai nemiloase, la această reverie angelică într-o retorică, repet, care supradimensionează realul și-i dă o notă de pasionalitate enormă. El vede peste tot simboluri uriașe și dintr-un gest banal (o femeie care mușcă dintr-un măr) face un act comic. Nu respinge farsa, provocarea normalității și, pe când era tânăr de tot, a publicat un jurnal erotic care l-a dus pentru o vreme la pușcărie. A rămas până azi un om imprevizibil, un personaj ciudat, un hidalgo de Ploiești, cum îi zice Nichita Stănescu undeva. Îl întâlnim din când în când, cu zece ani în urmă, pe stradă, mai cu seamă prin jurul Ateneului Român. De departe apărea la orizont un individ deșirat, cu o pălărie imensă și inactuală pe cap. Purta în picioare o pereche de bocanci aproape cazoni, oricum solizi și inestetici, cu tălpi groase și șireturi ce păreau făcute din vână de bou... Personajul acesta ieșit dintr-o operetă hispanică mergea moale (dacă pot spune așa), parcă ar fi călcat pe valuri cu butucănoșii lui bocanci.

Când îl auzi vorbind, ai surpriza însă să constăți că glasul lui este subțire și târăgănat, în contradicție frapantă cu trupul mare, de o scandalosă vitalitate. Omul cu vocea subțire, înnoțată din loc în loc cu frânhii nevăzute, este cu toate acestea un bun orator și poate fi la nevoie și un temut pamfletar. L-am auzit într-o celebră ședință a scriitorilor demontându-l os cu os pe Mihai Beniuc, micul satrap de atunci al Uniunii. L-am ascultat și în alte împrejurări, pornind încet, cu glasul sugrumat, aproape pierit, pentru ca, pe măsură ce indignarea interioară creștea, glasul să devină tăios și din vorba moale să iasă fulgere... Am fost de față și la altă scenă, mult comentată în cercurile literare pe la începutul anilor '60. Este vorba de faimoasa întâmplare de la Ateneul Român, atunci când era sărbătorit (la 80 sau la 85 de ani, nu mai știu exact!) Arghezi. Geo Bogza a coborât de pe scenă și l-a luat de mână, din sală, pe Nichita Stănescu, și l-a silit să urce pe scena pe care se aflau lângă Arghezi, Ralea, Vieru, Perpessicius, poate chiar și G. Călinescu. Acolo, s-a petrecut ceea ce a indignat pe mulți confrăți: Geo Bogza l-a împins pe tânărul debutant Nichita Stănescu să sărute mâna patriarhului Tudor Arghezi, în văzul tuturor. „Cât de sictirit am putut să fiu de unii colegi”... scrie Nichita Stănescu, mai târziu, într-o respirație, fără a se dezice de acea întâmplare a tinereții sale. Trebuie să spun că pe mine, unul, gestul lui Geo Bogza nu m-a surprins prea mult. L-am găsit aproape firesc. Mi s-a părut normal ca un tânăr poet să sărute creștinește mâna unui mare poet ajuns în amurgul existenței sale. Sărut simbolic, schimb de generații simbolic. N-am fost în consecință indignat, n-am sictirit deloc pe fostul meu coleg de la „Liceul „Științii Petru și Pavel” din Ploiești și iată, azi, îmi aduc aminte cu

ORICE OM

Orice om pe care nu pot să-l iubesc este pentru mine un izvor de adâncă tristețe.

Orice om pe care l-am iubit și nu pot să-l mai iubesc, înseamnă pentru mine un pas spre moarte.

Atunci când n-am să mai pot iubi pe nimeni, am să mor.

Voi, cei care știți că meritați dragostea mea, aveți grijă să nu mă uciideți.

emoție de acea scenă de pomină petrecută sub cupola Ateneului. Într-o epocă în care marii scriitori erau mai degrabă marginalizați, iar tinerii abia scăpaseră de exmatriculări, excluderi și interdicții de mai multe feluri s-a întâmplat să fie posibil și un act de evlavie literară din inițiativa și sub supravegherea lui Geo Bogza, poetul care, în tinerețea lui suprarrealistă, voia să discute cu Dumnezeu numai despre sinucidere...

Și pentru că vorbim azi despre disidență și scriitorii români își fac dosare de ilegalități, să nu uităm că ereticul Geo Bogza este și autorul a ceea ce am putea numi *resurrecția Eminescu*. Poate-i mult spus, dar fapt sigur este că, ani în șir, în

timp ce toată presa românească se pregătea să sărbătorească în luna ianuarie (și chiar sărbătorearea în articole encomiastice) – cuplul cunoscut, Geo Bogza ne atrăgea atenția printr-un desen suprarrealist trimis prin poștă că, în ianuarie, este ziua de naștere a lui Eminescu și ne invita să facem un pelerinaj la mormântul poetului. Gest donquijotesc, gest sublim, o dovadă de conștiință intelectuală într-un moment în care mulți dintre cei care îl contestă azi pe Geo Bogza se îngheșuiau în presă să firitisească cuplul dictatorial.

Nu știu cum privește și cum primește bătrânul hidalgo aceste întoarceri morale și cât de mare poate fi tristețea lui în singurătatea în care s-a instalat....

Structura și morfologia culturii la Tudor Vianu

Conceptul de cultură, dar și designatul ca atare – poate chiar întreaga lume a valorilor – se întemeiază, în egală măsură, pe complexul mitului prometeic al răspunderii omului față de actele sale, cât și pe spiritul de jertfă, de sacrificiu pe care-l evidențiază legenda Meșterului Manole. Omul este cel care devine fundamentul adevărului și garantul unei cunoașteri autentice.

Meritul principal al unei asemenea abordări constructive a întemeierii conceptului de cultură revine lui Constantin Rădulescu-Motru, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Vasile Părvan, Lucian Blaga, Petre Andrei, Tudor Vianu. Pregătiți toți în spațiul german, dominat el însuși de spiritul prometeic herderian și de cel faustic goetheian. Dintre toți, Tudor Vianu este primul și poate singurul din spațiile spiritualității noastre naționale care a cuprins, cercetat, analizat și înfățișat conceptul de cultură în multidimensionalitatea sa. Chiar și designatul acestui concept, cultura ca atare socială care circumscrie și definește lumea valorilor, face obiectul multiplexelor și consecventelor sale investigații în plan teoretic-conceptual și în plan practic-social.

Cultura este privită și definită de Tudor Vianu, așa cum am mai spus, în mod *dinamic, activist, constructor, creator*. Adică, o cultură care se prezintă și ca o *conformare* la natură, și ca o *întregire și umanizare* a naturii, dar care și *răspunde* mai bine caracterului de intensivă producție al vremii contemporane. Și face, nu în ultimul rând, ca lucrarea spirituală a conștiinței să-și găsească împlinirea sa adevărată în lumea valorilor națiunii respective. Valori ce nu pot fi atinse decât de masa indivizilor-creatori și înaintea lor de către genii.

În demersul său, pornește de la ideea că – cultura este nu un fenomen de ordin natural, ci un fapt de ordin social. Și caută implicațiile ei fundamentale, de structură în social. Adică arată că ea reprezintă sau înglobează acele valori materiale și spirituale, *acte de gândire și creație, stări de conștiință și afectiv-voliționale* care susțin înălțarea insului, sau a colectivității din care face parte, cât mai sus în ierarhia umanului. Nu însă în afara „instinctului” său artistic, a „trebuinței” sale „de a prelucra materia pentru a obține privescerea plăcută a combinării ingenioase a unor calități sensibile”.

Dezbaterile lui Vianu asupra culturii întrușchipează unul dintre cele mai constructive și împlinite capitole ale cugetării românești asupra filosofiei culturii. Mai ales că încearcă, și în bună parte reușește, să creeze și să impună punțile între lumea socială prezentă, dată prin valorile din care se compune și spațiile unei lumi viitoare mai completă, mai aproape de umanitate. Și prin aceasta ne arată că de fapt experiența culturală este fără hotar.

În concepția sa cultura presupune *pluralitatea spațiilor de acte de creație*. Și puțină întreprinderii și colaborării lor întru definirea individualității și

personalității sale. Iar știința care o studiază, filosofia culturii, se află la „nivelul ultimelor generalizări”. Obiectul ei fiind cel „al faptelor unice, individuale și raportate la o valoare care constituie regnul propriu-zis al culturii”. El nu se confundă nici cu obiectul filosofiei istoriei „care-și propune să studieze sensul devenirii istorice”, nici cu obiectul sociologiei, care are ca sarcină să cuprindă valorile în inoitiul înțeles, „că sunt dorite de societate, ca niște ținte proprii ale ei, și că ele nu se pot dezvolta decât în mediul social, pe baza condițiilor pe care le oferă societatea”.

Pentru a delimita filosofia culturii de filosofia istoriei și de sociologia culturii, Tudor Vianu operează și el cu „o teorie formală și o teorie materială a culturii”. Fapt ce-i permite să *deslușească* notele care compun conținutul culturii, să *identifice sfera* noțiunii ei, să *cuprindă obiectele* „cărora noțiunea respectivă le convine”.

În cadrul unui asemenea proces, gânditorul român urmărește *formele și structurile* culturii, *modificarea* acestora de la o etapă la alta, în funcție de: a) *puterea* de consacra a înșilor-sociali pentru a crea; b) *ecoul* spiritual necesar mării producții culturale; c) *mediul* moral constructiv, care solicită și face posibilă producția culturală. La aceasta se adaugă *puterea* de voiață și acțiune a insului-creator, o *stare* psihologică de încordare lăuntrică maximă și o *energie* spirituală constructivă, întemeiată pe ideea de adevăr, frumos și bine față de oameni. Și, nu în ultimul rând angajează circumscrierea noțiunii de cultură în funcție și de *capacitatea* „consumatorului” de cultură de a se *instrui* și a-și *dezvolta* „sufletul până la gradul în care devine capabil de a resimți bunurile culturii ca niște valori prețioase pentru viața sa”.

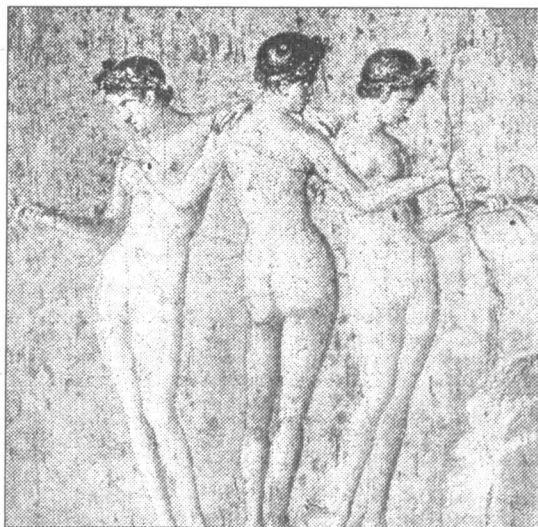
O asemenea abordare îi permite să cuprindă și să studieze și *actul* de a crea sub multiplul ei aspect: a) al elementului volițional „care o constituie și care constă din energie și productivitate lăuntrică”; b) *crediința* insului-creator „în temele care neîncetă se pun omenirii”; c) *valoarea* ca fapt social care „să orienteze această energie”; d) *factorul* cultural subiectiv capabil „să prețuiască bunurile culturale”; e) și *actul* cultural obiectiv care întrușchipează „valorile într-un material”. Iar apoi să le construiască și să le înfățișeze ca „elementele care constituiesc laolaltă conținutul noțiunii de cultură”.

O dată stabilită structura formală a culturii, Vianu adăncește actele care-i dau conținut acesteia. Și pune în centrul argumentării sale „ideea de voiață culturală”. În și prin care postulează că „pentru a avea cultură trebuie să manifestăm un anumit patetism al sufletului”. Care se compune din două elemente. Este vorba, în primul rând, de „un element pur volitiv, o anumită încordare, o anumită energie morală”. El ne arată că poate produce cultură numai „sufletul stăpănit de o tensiune lăuntrică”. În al doilea rând, voiață culturală se cere a fi stăpănită și de un element intelectual și sentimental. De un postulat optimist în baza căruia să domine credința

„că temele culturale ale omenirii nu sunt istovite, că omenirea mai are încă sarcini mari înaintea ei”. Și că „sufletul omenesc stăpânește mijloacele de a se apropia de aceste teme”. Mai mult chiar, că spiritul uman se poate opune cu succes și poate înlătura *automatismul* – adică „deprinderea de a trăi în cadrele vechi, de a reacționa mecanic la problemele noi ale vieții” și *pesimismul* – „care afirmă că omenirea nu posedă nici o țintă demnă de a fi urmărită”.

Tudor Vianu raportează cultura și prin cultură întreaga lume a valorilor nu numai la factorul volițional, la interesul și puterea de creație a înșilor-sociali. Nici nu definește valorile prin raportarea una la alta. Ele nu se află în clase dependente sau supraordonate. Gânditorul român înțelege prin valoare un *bun* sau un *act* cultural care presupune două momente: „unul subiectiv și altul obiectiv”. Mai întâi gândirea unui „lucru ca intrând în sfera unei valori”. În al doilea rând, introducerea efectivă a obiectului „în sfera valorii, întrupându-l într-un material”. Ca atunci când se pictează un tablou. Moment în care „actul cultural devine obiectiv, producător de bunuri culturale”.

Particularitatea culturii, notele sale definitorii ni le dă însă creația culturală obiectivă. Nu simplul gând sau aprecierea noastră artistică a unui fenomen sau obiect natural: apus de soare, pașiște ori pădure este o valoare. Un asemenea „act cultural” este postulată de Vianu doar „în sfera valorii estetice”. În timp ce valorile efective „care se oferă pretutindeni omenieții” ca obiecte, bunuri, „sunt tocmai rezultatele faptelor culturale obiective”. În fapt, precizează Tudor Vianu, „oricare obiect din natură poate fi cugetat în sfera unei valori”. Dar ca valori propriu-zise, pot fi apreciate

Grupul celor trei grații. Frescă pompeiană. Secolul I.
Muzeul național din Napoli.

numai acele „obiecte care sunt rezultatul silinței și ingeniozității omenieții”. Numai ele se oferă prețurii umane. Și „resubiectivării lor culturale”.

Conceptul de cultură și designatul său este definit de Tudor Vianu nu numai în raport cu

RĂZLETE

Marin SORESCU

Expansiunea universului

— Petre, zice Dumnezeu,
Ție nu ți se întâmplă să faci de două ori
Același lucru?

Uite, eu am creat lumea
De vreo câteva ori,
Pentru că am uitat c-am creat-o.
„Parcă aveam de gând să fac ceva extraordinar,
Îmi zic, Ce să fac? Ce să fac?”
Și mai trântesc o lume.
Iarăși și iarăși.

— Am auzit eu ceva de lumi paralele,
De fuga spre roșu, sau cam așa ceva, zice Petru,
Dar eu credeam că intenționat.
— Ce intenționat, ești copil? E tot aia,
Făcut de mai multe ori, fiindcă uit.

Să-mi dai ceva de memorie.

conținutul său, dar și în raport cu sfera sa. Adică, el caută, surprinde și înfățișează „unitățile individuale cărora noțiunea de cultură le convine”. Și trebuie să subliniem că și din acest punct de vedere Vianu fundamentează o gândire originală. Mai întâi pornește de la „a distinge între o cultură parțială și una totală”. Despre prima vorbind doar atunci când „o societate sau un individ cultivă numai un gen de valori”. Iar ca exemplu aduce în fața celor ce-i studiază opera culturile profesionale artistice, muzicală, economică, filosofică etc. etc. Chiar și civilizația este concepută de marele gânditor numai ca „unul dintre aspectele ei”. Și nu ca o opunându-se culturii. Așa cum o interpretează destul de mulți

trebuie concepută și înțeleasă, așa cum și este, ca dorința insului-social sau a societății „de a completa efortul omenesc cultural în cât mai multe direcții, admițând însă că și valoarea pe care civilizația și-o propune este o valoare demnă de a fi urmărită și realizată, după cum sunt toate valorile care conduc silințele creatoare ale omenirii”.

În felul acesta Tudor Vianu elimină o anumită opoziție care a fost impusă în deceniul doi de unii gânditori între cultură și civilizație. Oferă temeiul și operează chiar apropierea, în armonie, dintre cultură și civilizație. Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva „decât o cultură definită prin sfera ei, o cultură socială parțială, din punctul de vedere al unei singure valori, și anume din punctul de vedere al valorii tehnico-economice”.

Suma și sinteza tuturor „culturilor parțiale” formează în concepția marelui nostru dascăl universitar „cultura totală”. Adică acea cultură care exprimă dar și oferă, angajează chiar „capacitatea de a trăi lumea aceasta sub toate aspectele ei”. Și „a o prețui în sensul tuturor valorilor pe care în mod virtual le închide”. Deși această stare, spune Vianu, „poate că nu va fi cu deplinătate atinsă nicicând”. Meritul lui este însă că o pune. Chiar își exprimă încrederea că ea, „cultura totală”, va pluti, este obligatoriu să plutească, în fața omenirii „la un ideal care trebuie să conducă silința noastră culturală”. Susținută prin acel „ideal înalt și ultim al efortului cultural”.

Cultura este raportată de Tudor Vianu nu numai la suma sau parțialitatea valorilor pe care le cuprinde. Gânditorul român are în vedere și „numărul indivizilor cărora ea se poate aplica”. Fiind desemnată fie prin conceptul de „cultură individuală”, fie prin „cultură socială”. Aceasta din urmă nefiind de fapt altceva decât cultura grupurilor sociale, începând de la cele mai mici până la suma tuturor – umanitatea.

Mircea MĂCIU

ISTORIE LITERARA

AI. PIRU

BIOGRAFIA LUI ION BARBU

Cu toate obiecțiile pe care critica de toate felurile și mai ales cea de sorginte lingvistică le-a adus și le aduce împotriva biografiei scriitorilor, biografiile se practică pretutindeni, nu numai ale celor dipăruți, dar și ale unora în viață. Condiția este ca biograful să nu confunde acel contingent al scriitorilor din viață cu cel transcendent din operă, să pună accentul pe documentul esențial, opera, ceea ce nu înseamnă că trebuie să omită pe cel furnizat de actele civile și de opera subsequentă a scriitorului, în special de corespondența sa, izvor de prim ordin. Chestiunea a fost tratată și rezolvată în favoarea întoarcerii autorului într-un remarcabil eseu de Eugen Simion.

Nu cred că voi fi contrazis spunând că cel mai bun biograf al scriitorilor români, al lui Eminescu, Creangă, Grigore Alexandrescu, Nicolae Filimon este G. Călinescu, biograf și al altor scriitori mai mult sau mai puțin importanți din literatura română. Scriitorul trăiește desigur prin opera sa pe care, dacă biografia și-o explică, o certifică și o motivează. În ediția a doua din *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, pe lângă completări de exegeze, G. Călinescu a pus și date biografice noi, a întocmit chiar biografii la scriitorii recent dispăruți, inexistente în prima ediție. O astfel de biografie rămasă în manuscris am găsit, când am pregătit pentru tipar ediția a doua a *Istoriei*, la Ion Barbu (decedat la 11 august 1961), și am publicat-o în *Gazeta literară* din 1 februarie 1968. O transcriu:

„Ion Barbu, bunicul poetului, era zidar în mahalaua Omul de piatră. Bunica de origine sârbă, se chema Dața Ciulei. Tatăl poetului, Constantin I. Barbu, apoi cu nume latinizat de un profesor Țărcă (Circi), Constantin I. Barbilian, a fost magistrat în diferite localități, întâi la Rucăr, iar în ultima vreme la Giurgiu. Mama, Smaranda Șoiculescu, era din Câmpulung-Muscel, unde s-a și născut poetul, la 19 martie 1895. Ion Barbu a urmat școala primară la Câmpulung (cl. I, II și IV) și Roman (cl. III-a), apoi liceul la Pitești, Câmpulung și București (Liceul Lazăr). Încă din școală se remarcă ca un excelent matematician. *Gazeta matematică*, XVII, nr. 9, mai 1912, publica sub semnătura lui G. Țițeica *Rezultatul concursului Gazetei matematice*: „În locul întâi se cuvine să numim pe dl. Barbilian D. din clasa VI-a la liceul Lazăr, care a îndeplinit condițiile pe care le cerem noi pentru această deosebită cinste. Cu o lucrare scrisă la algebră foarte bună, cu alta de geometrie elementară excelentă, cu răspunsurile sale sigure și precise din care se vede o gândire bine condusă și cunoștinți întinse... Cu aceste însușiri alese, d-l Barbilian și-a cucerit dintr-o dată locul de frunte. Să-i fie de bună prevestire și pentru concursurile viitoare!” Înscris în 1914 la Facultatea de științe și-a luat licența abia în 1920. Se căsătorește în iunie 1925 cu Gerda Hossenfelder pe care a cunoscut-o în Germania. Profesor de teoria grupurilor și structurilor la Facultatea de Matematică. Mort la 11 august 1961.

C.I. Barbilian, licențiat al Facultății de Drept din București, este numit judecător de pace la Hartiești, jud. Muscel, prin decizia nr. 2149 din 30 mai 1894 (*Mon. Of.* din 5/17 iunie 1894); ca judecător la Ocolul Argeș, jud. Muscel, e mutat în aceeași calitate la Ocolul Câmpulung, prin decret din 21 sept. 1898 (*Mon. Of.* din 22 sept. 1898); în 1902 era judecător instructor la Tribunalul Muscel, locțiitor de președinte (*Mon. Of.* din 5 mai 1902); în 1908, judecător

instructor al Tribunalului Muscel (*Mon. Of.* din 21 febr. - 5 martie 1908); la 9 mai 1911 ca președinte al Tribunalului Vlașca era decorat cu Coroana României (*Mon. Of.* nr. 49 din 4 iunie 1911). Smaranda Șoiculescu, n. 1871, a murit în 1951. Poetul a locuit după declarațiile lui, la Rucăr, până în 1896, apoi doi ani la Topoloveni; la Stâlpeni, jud. Muscel, între 1898-1900; din 1900 până în 1904 la Câmpulung. În 1904-1905 la Roman; între 1905-1907 la Stâlpeni. Între 1907-1910 la Câmpulung; între 1911-1921 la București. Tot el destăinuie peregrinațiile caragalești pe la gazele din București: str. Solon nr. 1, str. dr. Sergiu la m-me Argetoianu; str. Sculpturei nr. 25, la m-me Lena Cristescu; str. Italiană, la m-me Helma; str. Pșunilor nr. 56, la moașa Smaranda Paplican; str. Romană, la m-me Mihăilescu, str. Elena Cuza, la m-me Iancu Solomon, împreună cu prietenul său Simon Bayer, str. Berzei la m-me Georgescu (cu Egizio Massini), în piața Kogălniceanu, la m-me Șerpescu, în str. Duzilor nr. 2, în str. Romană, la m-me Șerbănescu. Din 1920 în str. Carol Davila nr. 8.

Din ultimul articol publicat de G. Călinescu în *Contemporanul* din 5 martie 1965 (v. *Literatură nouă*, Craiova, 1972) la patru ani și jumătate de la moartea lui Ion Barbu, pe marginea volumului său *Ocean* rezultă că se vizitaseră reciproc și că datele despre el de obținute cu o asemenea ocazie. Deoarece Barbu susținea că-i vânduse *Istoria literaturii*, Călinescu regretă acum că-l făcuse acolo „kurd descălecat” ceea ce nu-l număidecât o insultă, kurd însemnând în persană „curajos”. Legenda spune că oferindu-î o altă *Istorie a literaturii*, Barbu i-ar fi aruncat-o în cap sub motiv că dăduse în ea imundului Vlahuță cinci pagini iar marelui Matei I. Caragiale numai două și jumătate.

Cu puțin înainte de Revoluție (bun de tipar: 15.12.1989) Editura Minerva a publicat cartea de 300 de pagini *Ion Barbu - Dan Barbilian - biografie documentară (1564-1925)* de Mircea Coloșenco neobservată din cauza evenimentelor. La Bibliografie (în total 406 izvoare) Călinescu nu este menționat. Autorul se ocupă în trei capitole de străbunii, părinți și tineretea lui Ion Barbu până la vârsta de 30 de ani. Într-adevăr, Mircea Coloșenco a răscolit arhivele din București, Câmpulung-Muscel și alte localități în care se puteau afla ascendența paternă și maternă a lui Ion Barbu, cartografiile, catastife, condiții de vânzări și cumpărări, fonduri ministeriale, registru de stare civilă și mitrici bisericești, arhive de licee și universități, colecții particulare de documente. Spița paternă și maternă a lui Dan Barbilian se află consemnată și în două planșe genealogice desenate de arh. Viorica Coloșenco. Din cele aproape o sută de pagini, câte se conștientă cu expunerea antecesorilor poetului, nu se pot reține decât câteva propoziții. Ion Barbu, bunicul poetului (1844-1897), primul cu acest nume era dintr-un neam de zidari - dulgheri ce nu poate fi urmărit cu certitudine înainte de sfârșitul secolului al XVIII-lea. Acest Barbu a fost căsătorit cu Dața sâmbăristă Vasile zis Ciulei, româncă cu nume de botez bulgăresc, prescurtate din Dănuța (autorul crede că din Dăvidița). Tatăl poetului, Constantin Barbu, nume latinizat în Barbilian (1866-1936) s-a căsătorit cu Smaranda Șoiculescu (1872-1951), fiica lui Constantin Șoiculescu și a Zincai (Zoe) Ambros, cu nume de familie armenesc. Șoiculesții ar fi Șăculeștii

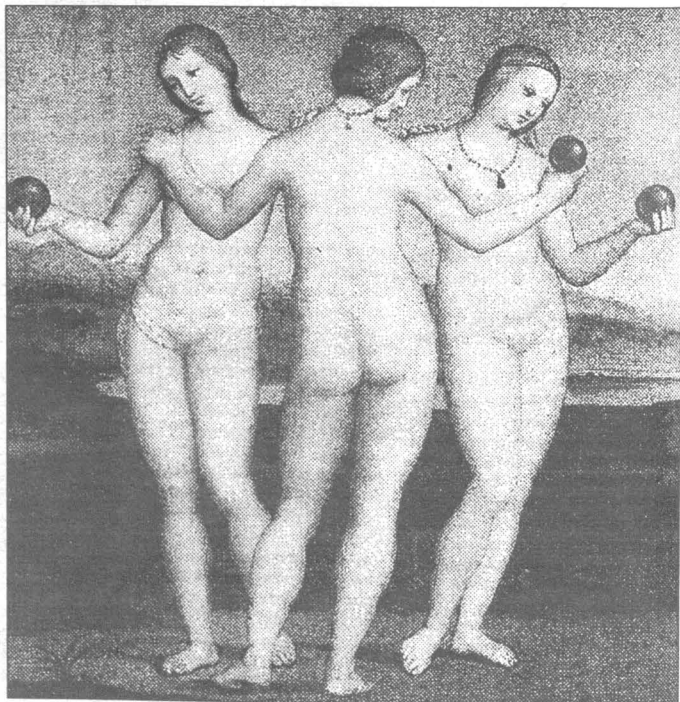
(de la șaică „Juntre”) neam de moșneni ce poate fi urmărit până în anul 1564. Locurile pe unde tatăl a peregrinat ca magistrat cu familia, scoase de G. Călinescu din numirile consemnate în *Monitorul Oficial*, ca și gazdele pe la care poetul a stat ca student în București sunt scoase de Mircea Coloșenco din volumul *Pagini inedite*, publicate cu un cuvânt înainte de Gh. Mihoc, de Gerda Barbilian, V. Protopopescu, Viorel Gh. Vodă la Editura *Albatros* în două volume 1981-1984. Sunt câteva deosebiri de nume: *Leana Cristescu*, *m-me Herman*, moașa *Papilica*. Pentru detalii din tineretea lui Ion Barbu, autorul a mai folosit cartea Gerdei Barbilian, *Ion Barbu Amințiri* (cu un cuvânt înainte de Ov. S. Crohmalniceanu), Cartea Românească, 1975, ed. II, 1979 și *Ion Barbu în corespondență I*, (ediție îngrijită de Gerda Barbilian și Nicolae Scurtu) Ed. „Minerva” 1982. Detaliile privesc anii de școlaritate (liceu, universitate, stagiul militar în timpul războiului), bursa de studii la Göttingen, trei semestre, apoi, la Tübingen, toate soldate fără obținerea doctoratului, viața cam dezordonată, începută încă din liceu, cu frecventarea localurilor de petrecere din cartierele rău famate, relațiile cu femeii ușoare ca student și doctorant în țară și peste hotare, mai ales în Germania postbelică.

Fanfaron erotic, Barbu își nota și populariza numele partenerelor sale de scurtă durată, mulțumindu-se uneori a le adăuga palmaresului său care în 1923 era de 2064. Ar fi provocat și pe Hortensia Papadat Bengescu care i-ar fi zis: „Barbule, ne-ar trebui o insulă ca să ne iubim”. „Eu totdeauna am fost promiscuu” - recunoștea el, „am de bonne fortunes în fiecare noapte, dar cantitatea nu mă poate consola de calitate”. La Berlin una l-a ușurat de portofel. Notează în afară de Maria Zalic (1878-1836) pe Lily Lang din Kassel. Frau Elly Lieh, soția unui iunkăr, Hellena Braum, prea conjugală luterană, Else Erhart, elegantă din Hanovra, Hellene Wesemann, directoarea unui pension de fete, Anne Marie Nill din Koblenz, Elsa Granz, soră la o mănăstire din Breslau. Când s-a întors în țară cu Gerda Hossenfelder era bolnav de boala lui Eminescu, dependent de eter și cocaină. S-a vindecat însă repede și s-a căsătorit cu Gerda la Giurgiu în 1925. Rămân încă 36 de ani din biografie ce vor forma probabil obiectul altui volum.

Valeriu CRISTEA

O amintire
sâcâitoare

Nu știu de ce, de câteva zile mă sâcâie, ca o surdă durere de dinți, amintirea unui mizerabil spectacol de amatori, cu o mizerabilă piesă conjuncturală. Era spre sfârșitul anilor '40 și zelosul autor (cine o fi fost?) se voia „la zi”, împlind tema chiaburimii cu aceea - mai nouă - a titoismului. „Lipitorile satului” nu uneltau pur și simplu, ci pactizau pe deasupra - acțiunea se petrecea într-un sat pe graniță - cu spionii marșalului „rădător”. Văd și acum decorul pauper, prăfuit, scândura scenei improvizate, jocul răcnit al actorilor de strânsură. Și mă văd pe mine, un copil prînd, și aud motorul aparatului de înregistrat din creier, zumzând liniștit, indiferent. Cum și de ce mă aflu în acea sală nu știu. Cu numai un an sau doi în urmă citisem și recitisem înfrigurat o carte despre eroica mișcare de partizani din Iugoslavia, despre neînchipuitele jertfe pe care popoarele ei le-au dat în lupta împotriva hitlerismului. Numele lui Tito era scandat cu frenezie - la alte spectacole, de mai bună calitate. Între timp însă un om foarte mic de statură se supărase pe vecinii noștri de la sud-vest și ne ceruse și nouă să ne supărăm pe ei. Și ne-am supărat. Presa s-a umplut de caricaturi veninoase și am avut chiar și romane și - iată - și piese de o vitejie a demascării la comandă cum numai astăzi mai putem întâlni, tot la noi. Nu știu de ce, de câteva zile, mă sâcâie amintirea acelu mizerabil spectacol de teatru propagandistic văzând și revăzând pe micul ecran imagini cu vasele sârbești de pe Dunăre confundate într-un fel de *autism al disperării*. Din nou ni se cere imperios să ne supărăm pe vecinii noștri. Să ne supărăm rău de tot și chiar să tragem în ei. Conțez pe înțelepciunea care se obține din orice experiență. Inclusiv din aceea a satelizării noastre succesive. Care astăzi ne poate fi de folos.

Rafael (1483-1520): *Cele trei grații*. Circa 1500. Carton. 17 x 17 cm. Muzeul Condé din Chantilly, Franța.

SALOMEA I

Mereu cu nostalgia unor lumi
ce nu-și mai pot afla închipuire
te chem pe tine Ioane cel ce însumi
căderile de capete...

Martire
să nu mă strigi din gâtu-învinețit
pe care-l strâng de-acum într-un garou
– din codru-mi prim ce l-am tăiat –
(presat
în talpa dansatoarei din ecou).

De-ți rățește steaua-în cerul meu...
să nu mă chemi de-acum
– când eu te strig:
Mi-e margine de ardere și frig
Și-s ceața unui dans
încăzânit
de-o noapte...ce-l palpa pe Dumnezeu...!

LA ZAREA ÎN CARE NU MAI CÂNTĂREȘTE

Mireasa lunii bănuie pe leandri...
(Prin ce rășine încă, se înfiripă?)
Din muzicala Timpului moscheie
cad muzeini pe treptele din clipă
și nu au scor pe-a umbrelor suită...
Dar nu fu frig vreodată-atât, în glas,
nici jipăt 'nalt în gura vătuită:
– "Te-întoarnă cercuri albe în compas!"

Visam – gândind în Gama fără Cheie
c-ași mulțumi Tăcerea cum Orfeu
pe-acele fiare spaimei hărăzite:
I-ași înflori puterile strivite
I-ași da suflări cu suflete de zeu...

A sunetelor umbre însă mușcă
din *inima-i*: Diezii și Bemolii
se înfruntă toți ca-într-un război de șerpi
– și-abia le strâng secreția prin solii
ce-i spionau Cabalele: imberbi
făuritori de *piatră diafană*!

...E Zarea-în care nu mai cântărește
decât *năluca umbrei*!

Epifană
re-deslegare-în graiul nostru scund.

...și unda Minții-în colapsul fecund...!

SALOMEA II

Desprinși de fald și de vestimente,
și-or linge umbra, zei goi?
În vălu' nopților se înfașe
stihia Lumilor: le-aminte
suflarea numărului zece
când mâna orbilor își prinde
din flame negre pe-amândoi
cocoșii ochilor și-trece
spre puntea lor cuminecată...

Tu – Vișnu al orbilor, îmi iartă
_ de vălu' nopților spălată
nudirea retrziei mele:
precipitarea Apei Grele
prin pulsul tălpilor de vată!

Cenușă preschimbată-în Gând
de-i Marea – pururi străvezie –
– a gravitiniilor – Tu-îmi trece
prin nodurile-într-însa zece
svăcnirea sânelui târziu.

Și-încolăcirea mea suflând
va zice "în Tine și-a dansat
un duh uitat – desfigurat
pe ploii de picătură fiartă...
De-i dansu-acesta blestemat
mireasă Lumilor să-l fu
– topind licoarna ce le-îmbrăță,

mă-învață legea ce te învață
să-mi dai *al stelelor Nitrat!*"
Și de *spăimirea* lor, ...
mă iartă!

Versuri de Jeana Mordrescu

TAINĂ

Umbra sorilor desparte
pielea ierbilor de rouă
Urma lupilor o împarte
Literiei plesnite-în două.

Pentru cine bat deodată
ciopote-n lumină nouă
– limba gândului de-o împlină?

Pentru cine bat deodată
nevăzut – ca nici odată –
nouă ciopote-n
lumină nouă?

DIALECTICĂ

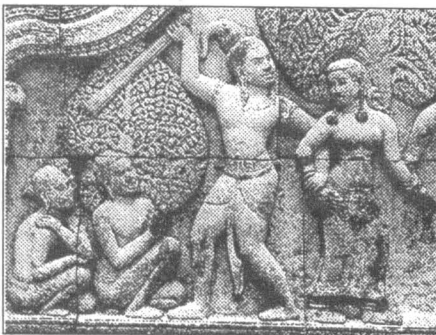
Plânge luna, cântă steaua:
Neîmpăcându-se se înroată
Suflatul pân' la maseaua
Apelor. Lumina toată
Și-l vânează înc-o dată
– și între umbrele-i pierdute
șiș mai straniu mi-l ascute:
Cântă luna plânge steaua!

AVATARUL DIN URMĂ

Val pur – ce când se-înălță se scufundă!

De-s inimă dragonilor din Sori
și umbră Vremii dincolo de Spații –
să-mi dai un Sol la Cheia mea de solzi luncători,
vei desluși de-acum *Lumina Neagră*?

Să-mi dai un Sol...
la Cheia mea de solzi luncători...

Detaliu. Artă khmeră. A doua parte a sec. X. Muzeul
Guimet, Paris.

...Toți dinții de-înfrunzare și floare mă devor
ca-n visul unui leu;
când ghearele vederii pierdute îmi sfășie
Parola îndepărtată...

Ce straniu duc înscrisul acestui trup de Carne:
tipârnița furată
toxinelor fertile dintr-un suprem decor
tocmit și însăgetat p-um bilic de zeu...

...
(Că sunt în el cel încă "de nimenea văzut"
nu bănuia nici umbra ce-mi atârna din Scut!
Ce straniu duc înscrisul...
acestui trup de Carne!)

De câte ori mă nasc, mă împlinesc
mereu cu nostalgia *altor lumi* –
și-osânda să le dau închipuire...
Veți înțelege oare cum că sunt
cenușă limpezită unor lumi
de vechi planeți – și-n strămtă răzvrătire
a cărnii de-am pătruns precum un vânt
strein – (Și straniu sufocat d-un vis –)
cămașa mea de "*sânge părintesc*"
fu doar mantaua prizonierului ucis?

Mereu cu nostalgia *altor lumi*...
Și-osânda să le dau întruchipare
când aerul e roșu de așteptare
și îmi urtică sufletul cutumi
și urme...din memorii viitoare...

Știu svăcnirile săcurii...!

Știu svăcnirile săcurii
peste Gātu' cel cu vene
desfăcute din lumină:
Eu mai pot sui suflarea
ce-mi coboară pân-la time
despicatule de duhu-mi:
Munte-al înnoptării mele
– unde-și dăntuie galactic...
numărul-împlinit de iele!

Pleoapele îmi cad în noapte.
(Văzul dincolo de Spații
și-o holba cu mii de grații
rază neagră de cucută:
lumânarea ce-și sârută
rădăcinile răscopate).
(Rădăcinile răscopate
unde mi-am călcat pe moarte
cu surăsul înroșit...)

Trufie molcumă...
uitată
ca o coroană înnoptată
pe-a Faraonului mumie...

Ecou cu răsuflarea vie
mi-l mai reții mi-l mai zidești:
Să nu m-aud când mă înșoțești
prin nopțile elusine
ale *acestei* lumi cu care...
m-am înfrățit fără să vreau.

Ci-n inima de ritual
spermatycos
imensul Miau
dintr-un solar Motan de Foc
– din cerii stinsului Egipt
își sfășie năluca-în sipet
de piramidă cosmogramă...

Dar Marele Meridian...
mă mai ogîndă-în tine încă –
și-*aici*: În pajiștea romană!

...Tărăște-mi lunga trenă pe drumurile toate
Tu cel ce-mi pierzi suflarea-n crâng de Dimineți...
Pe când cămașa Lumii mă strânge ca o moarte,
tărăște-mi lunga trenă pe drumurile toate...

De-ți sunt etern-căștigul din pierdere: strigoi
al *Numărului Pur* vitriolat de ceji
– te vreau din înmulțirea ce nu se mai împarte!

Sunt *Steaua răstignită pe neguri cardinale*!
Tu, cel ce-mi uiți suflarea-n prag de Dimineți,
tărăște-mi lunga trenă pe drumurile toate...

GRAFICA DE CARTE

Umor postmodernist

De mai mulți ani, Val Munteanu, artist plastic cu o activitate ieșită din comun prin originalitate, diversitate, amploare și statornicie în stil și gen, și-a depus rodul muncii sale migăloase în recrearea universului literar al cărților. Anii au trecut și multe din cărți au întârziat să apară. Părea că neașansa le urmărește. Iată însă că, ultimul an a fost menit să răstoarne lanțul întârzierilor. Una după alta, o suită de cărți elegante, colorate, au apărut tocmai când se strigă mai tare că literatura este în pericol. Nu greșesc cei ce se alarmează, dar nici nu-i puțin lucru să vezi, în aceste vremuri, înșirându-se în biografia artistică a graficianului, una după alta, vreo opt lucrări, capodopere ale artei de a ilustra și comenta graphic rândul scris.

Și, pentru ca anul să rămână cu adevărat unul de neuitat, ultimele zile ale lui 1992 i-au adus și Premiul Academiei Române pentru grafică pe 1991.

Motivația de la care s-a plecat a fost ediția a II-a a celebrei *Tili Buhoglină* de Charles de Coster, dar puteau fi tot atât de bine și *Legendele florilor* (al doilea volum din suita *Legendelor românești* scoase de Editura Minerva), puteau fi tot atât de bine *Povestiri din Țara Galilor* sau *Cele două roze*, după W. Shakespeare de Mihnea Gheorghiu sau atâtea altele.

În toate, graficianul cultivă imageria unei feeri vizuale în care linie și culoare devin, uneori, tot atât de evocatoare ca textul, alteleori se supun cu modestie lui. Litere vechi, complicate, capitale și vignetele, chenare, motive ornamentale,

totul se ordonează într-o concepție unificatoare în care portretele personajelor apar în scene bogate, mobile, complicate.

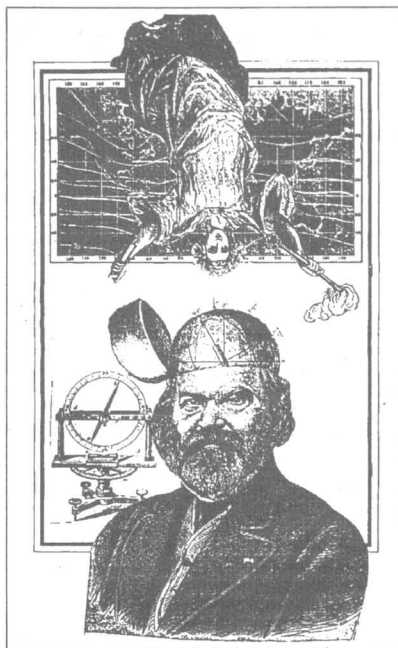
În sfârșit, nu este de neglijat exercițiul îndelungat, risipit pe parcursul a patru decenii de muncă, prin care Val Munteanu a deprins o acuratețe și o precizie a punerii în pagină, cu nimic sub nivelul marilor ilustratori medievali. Secretele lor desprins cu răvnă le folosește cu măsură.

Dar, la un moment dat, artistul s-a înnoit. Simțind nevoia să aducă ceva nou în arta sa, el a recurs la tehnica colajului din vechi ilustrații de epocă pe care le-a introdus într-un context ușor suprarealist. Tehnica acestui colaj recopiat prin xeroxare într-o singură imagine unitară dă senzația (falsă) că desenele acestea în alb și negru ar fi lucrate în peniță.

Întreg amalgamul acelei splendide Belle Époque de la sfârșitul secolului trecut revine prin imaginația graficianului Val Munteanu în paginile *Povestirilor neobișnuite* ale lui Jules Verne, ediție care va apărea în curând, prin strădania unei edituri curajoase și entuziaste.

Vom avea atunci, în premieră, chipul unui artist cu umor și fantezie, înclinații postmoderniste și ingeniozitate tehnică. Din ceea ce va fi bucuria ochilor noștri peste câteva săptămâni, oferim cititorilor, în premieră, două imagini din universul lui Jules Verne talmăcit de plasticianul Val Munteanu.

lordache RĂȘCANU

VIDEO-CINEMA

LAURA - producție USA 1980, 85mm. Cast tehnic: regia David Hamilton, scenariul Joseph Morham și André Szöts, imagine Bernard Daillencourt, muzică Patrick Juvet, interpreți Maud Adams, Dawn Dunlap, James Mitchell, Maureen Kerwin.

Întrebat care este granița între erotism și pomografie, un exponent al, să zicem, unei asociații pentru apărarea integrității familiale nu vă va răspunde direct, dar vă va urmări violent cu spectrul Judecării de apoi și al iadului, împingându-vă cu apă sfințită și strigându-vă: Căiește-te, fiu al diavolului! Un intelectual orgolios vă va răspunde, apelând semnificativ la un time-out, că după nudurile integrale ale cinematografului mut, nu-i decât o murdărie, o vulgaritate ceea ce-a mai rămas. O feministă... Ei bine, ea va reacționa ca un bigot oarecare, chiar dacă din motive absolute diferite. Un expert al filmului „în lumini roz” ar începe cu, în primul rând, o pologhie despre cinema-

tograful *hardcore*, care are, desigur, demnitatea sa artistică, dar puțini regizori specializați sunt în măsură să nu cadă în păcat, imaginea insistând asupra actului sexual, ce riscă să provoace o inevitabilă cădere, la rândul-i, a fanteziei spectatorului. În al doilea rând, o subliniere a meritului *softcore*, care, din contră, este acela de a sugera, a schița doar, ațâțând, provocând dorința presupusului beneficiar. În fine, un filmolog ar mai putea aduce în discuție și conceptul de „film de poezie”, în accepția sau cu conotația pasoliniană a termenului: creația filmică ce se sprijină întodeauna pe concretețea și caracterul fizic al imaginilor, prin intermediul unui limbaj artistic bazat pe o transpunere alegorică sau metaforică, pe un eros profund particular, nonviolent, ca formă de viață opusă polemic celei reale (pionier al filmului erotic poetic este considerat celul Gustav Machaty cu al său „Extaz” realizat în 1933, iar dintre reușitele de vârf ale genului putem aminti: „Ultimul tango la Paris” al lui Bernardo Bertolucci, „Imperiul simțurilor”,

semnat Nagisa Oshima sau „Nouă săptămâni și jumătate”, realizat de Adrian Lyne).

LAURA - difuzat în rețeaua video-cinematografică și home-video de MKS Elektronik -, în concepția regizorală a lui David Hamilton - cunoscut fotograf artistic convertit la regia de film, debutul (1976- „Bilitis”) fiind considerat „un eșec comercial cu care artistul nu era obișnuit” - pare a fi eminentamente un eșec cinematografic, valorificând la maximum limbajul imaginii la nivel de secvență, dar insuficient de coerent ca idee. O viziune secționată a mitului lui Pygmalion, o grijă deosebită, o acuratețe a punerii în cadru, un montaj ce, uneori, reușește să supună dorința sentimentului și imaginea afectiv mentală viziunii filmluce. Un posibil mesaj simbolic? Nu există numai Madonne pe altare și țărfe pe stradă; chiar și femeile distinsc iubesc sexul. Sau - citându-l pe Hugh Hefner, mentorul obiect „Playboy” - „femeile sunt obicei sexuale, altfel de ce oare le dorim atât de tare?”.

Francesco GERARDI

FILM

DANELIUC EXORCISTUL

Atmosfera rarismă în fața unei săli de cinema. S-a mai întâmplat de două ori, la filmele *Balanța* - Lucian Pintilie și *Hotel de lux* - Dan Pița. Dar ocaziile nu se pot compara.

Oamenii se strivesc pe treptele Sălii Palatului. Un geam se sparge, altele rezistă cu demnitate cinematografică.

Semne bune - eleganță, nerăbdare, biletele epuzate cu trei zile în urmă. Semne rele - tablouri expuse în hol cu portretele ceașștului, medaliile, embleme, lozinci, poezii și cântece alergice, revărsate prin stația de amplificare. Tapiserii, azi de „comemorare”, expuse la etaj. Recuzită consumată, „trăită”, îndurată zeci de ani. Toate etalate ca într-un muzeu de arheologie istorică recentă. Săpături de suprafață - îmbălsămarea unor elemente care încă nu s-au șters din memoria noastră, din timpul generației noastre,

din încercarea de exod spre altă epocă.

Toți suntem aici, la filmul regizoratului Mircea Daneliuc, la unica proiecție cu Patul conjugal, înainte de Festivalul de la Berlin. Toți suntem aici și de fapt suntem dincolo, cu câțiva ani în urmă, când se intra la intrunirea marii adunări naționale, în atmosfera de ceară vineție a tablourilor omagiale, readuși între zgomotele unor voci corale dresate să glorifice. Ambianța e încărcată de ceva dintr-un Dante contemporan cu noi. Un anti Alighieri plin de derizoriu și lipsit de rafinement, coborât în alt infern. Un happening la care se participă aproape hipnotic. Oamenii, epatați de spectacolul muzeal ce li se oferă, privesc, zâmbesc, comentează în fața acestor obiecte provenite din patrimoniul diciturii.

Nu întâmplător e marți, când vorba populară spune că sunt „trei ceasuri rele”. Pe frontispiciul protocolarei clădiri,

sunt agățate stema veche și o caricatură a emblemei partidului unic. Imaginea este demnă de filmul *Căința*, e un film „avant le film”, malițios și sardonice, care exfoliază simțul umorului. Umor negru, umor tragic prin contingent, umor defunct. Și tot noi, care fugeam de toate aceste excrescențe paranoice, tot noi suntem aceia care ne oprim curioși, privim cu silă extatică medaliile, cărțile, tablourile care au ținut trena, au compus fanfaronada unui cult pervers. Așa trece...istoria lumii?

Rândurile de față, scrise la o săptămână după gală, nu se referă sub nici un aspect la filmul regizoratului-scenarist Mircea Daneliuc, *Patul conjugal*, căruia îi urăm succes la Festivalul de peste câteva zile de la Berlin. Maestrul anonim al ceremoniei de la Sala Palatului a vrut să ne transmită anticipativ un rictus de protest, o ironie a soartei noastre trecute și prezente. Scoaterea din criptă a vechilor ceașșisme poate produce „pluralist” o exaltare din partea puținilor nostalgici autentici, un zâmbet snob al celor care gustă umorul negru și o stare indigestă

celor lucizi. În finalul proiecției, până când să înțeleagă că era momentul voit al consacării unui succes, toți aceștia ar fi putut rămâne interziși dacă ar fi remarcat că banda dată la maximum cu aplauzele de altădată se suprapunea peste aplauzele sălii, în timp ce pionierii urcau pe scenă cu flori - încă o ironie care pastșa trecutul.

O dată cu descinderea pionierilor, dl. Daneliuc a afirmat la microfon că este un dur care consideră comunismul ceva ce nu poate să dispară decât prin exorcizare. Avem destule de exorcizat, e-adevărat, inclusiv răul din noi, dar de inhalat mereu cenușa de pe cap ne-am cam săturat. La premiera propriu-zisă ce va veni după întoarcerea de la Berlin, s-ar putea ca realizatorul să simtă nevoia, pentru pavoazare, nu numai de tapiserii și picturi, ci și de statui și busturi, eventual pictate, reprezentându-i pe cei doi „fii ai poporului”, împrăștiate prin oraș. Oare o asemenea aglomerare iconografică, pe aceeași temă, e rețeta exorcizării? En garde! Statuile!!

Anita GÎRBEA

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Așadar, Valeriu Anania (în ierarhia bisericească: părintele arhimandrit Bartolomeu Valeriu Anania) a fost ales arhiepiscop al Clujului. Nu se putea o alegere mai potrivită. Unul din episoadele structurante ale biografiei sale s-a integrat în aceea a fostului scaun de domnie de pe Someș – nu doar indisolubil, ci și cu efect în bună măsură determinativ –, într-un moment dintre cele mai tensionate, mai dramatice ale istoriei contemporane.

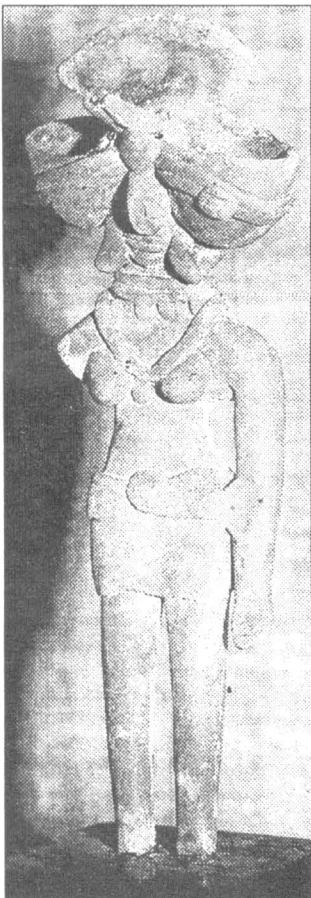
Înapoiată din pribegie, în toamna anului 1945, Universitatea Daciei Superioare nu s-a bucurat din partea organelor administrative locale de nici un sprijin pentru reluarea activității. A fost lăsată să se descurce singură, și nu avea cum. Nu avea, mai ales, cum să procure studenților hrană și adăpost. Studenții umblau de colo-colo, flămânzi, în căutarea unui acoperiș. Când puteau, se strecurau în vreo sală de cinematograf. Rulând, în iarna următoare, un film indian în care era invocată zeița Kali, numele acesteia a început să fie strigat pe străzi. Haz de necaz! Mergeai pe vreo stradă centrală și deodată auzai un tânăr, sau câțiva strigând: Kaaaail! După un timp, am auzit spunându-se că erau înși care atribuiau acest nume unei presupuse organizații conspirative... Primăvara, aveam să citesc în ziarul local, *Tribuna nouă*, că unicul, cămin studențesc, al medicinștilor, fusese atacat de preținși muncitori, care strigau: Jos Kali! Era răspunsul comunist la o grevă studențească. La greva studențească descrisă amănunțit de Romulus Zaharia, în romanul *Ademenirea*. Roman în care unul dintre personajele centrale posedă trăsăturile de atunci ale părintelui Anania. Tânărul monah era pe acea vreme student la... medicină, și în carte e arătat oferind, în cămin, primul ajutor colegilor răniți de către asediați. Avea să plătească acel comportament umanitar cu ani de temniță...

Pot evoca din acea primăvară 1946 și o situație înregistrată nemijlocit, perpetuă în memoria proprie. Elev la liceul confesional „Inochentie Micu-Klein”, învățam într-o duminică în sala de studii („silențiu”) a internatului diecezan greco-catolic. Clădirea celui internat de pe calea Moșilor era lipită de a episcopiei. Spre prânz, văd pe fereastră (împreună cu toți colegii, desigur) o lungă coloană de tineri. În frunte, cu înfățișarea lui de „tânăr voevod” eminescian, în sutană: Valeriu Anania. Îl cunoșteam de la un fel de cenaclu intim, mai propriu spus de la o întâlnire literară în casa protopopului ortodox Florea Mureșan. Dintre ceilalți participanți mi-i amintesc doar pe Victor Papilian și Zorica Lațcu, poeta. Impresionat, și la a doua vedere, de înfățișarea voevodală a părintelui Anania, nu l-am putut studia cât aș fi vrut, deoarece pedagogul nu ne-a îngăduim la fereastră. Trecând de internat, coloana s-a oprit în dreptul episcopiei. Cineva, presupun că tocmai părintele Anania, a rostit o cuvântare. Motiva manifestarea de simpatie a studenților români (indiferent de confesiune) pentru Înalt Prea Sfințitul dr. Iuliu Hossu, episcopul greco-catolic, prin dorința lor de a șterge insulta ce i se adusese sub dominația hortistă, când fusese scuipt, pe stradă, lerarului a rostit, de la balcon, o alocațiune de

Literatură sacerdotală

răspuns.

Prin acest act de solidarizare românească și prin întreaga sa linie de conduită, Valeriu Anania și-a atras în fostul „oraș pierdut”, în Clujul recuperat; cea mai vie simpatie și o deosebită stimă din partea greco-catolicilor. N-am auzit, în cursul zeilor de ani următori, decât aprecieri admirative la adresa lui din partea oricărui preot român unit cu care am stat, ocazional, de vorbă. Iată de ce părintele Bartolomeu Valeriu Anania, era dintre toți prelații ortodocși, cel mai indicat să ocupe scaunul apostolic al Vadului Feleacului și Clujului. Prilej de jubilație, restaurarea uniției în 1990, după mai bine de patruzeci de ani de interdicere și bestială persecuție, a provocat – fatal – și tensiuni cu

Figurină. Începutul mileniului II ante Christi. Teracotă. Harappa, India.

biserica-soră, a generat dispute aprinse și care sunt departe de a se fi încheiat. Poate că noul arhiepiscop al românilor pravoslavnic din eparhia clujeană va îndeplini, în această conjunctură, rolul cristic al unui „făcător de pace”. Păstorind în spiritul Evangheliei lui Hristos, va găsi poate limbajul și mijloacele adecvate pentru refacerea atmosferei de coeziune interconfesională creștină și românească din anii 1944-1948. Atunci națiunea parcurgea tranziția de la o dictatură la alta. Suporta supliciile

înăbușirii speranțelor de resuscitare a democrației, mijite în august 1944. Acum, țara străbate drumul invers. Drumul recuperării speranțelor. Pentru atenuarea chinurilor inerente actualei tranziții pe toate planurile nimic nu poate fi mai benefic decât solidaritatea națională. E un adevăr banal că unirea face puterea. Și cum principiul unității (al unității autentice, derivate din iubire) exprimă chintesența învățăturii creștine, se înțelege de la sine că primii chemați și cei mai în măsură a-l propaga sunt urmașii apostolilor, preoții și mai marii lor, investiți cu demnitatea arhierască. E ceea ce, de altfel, tocmai și-a propus, în declarația publică, părintele Anania, după alegerea sa ca arhiepiscop. Afirmând că proiectarea imaginii adevărate a României în lume depinde în mai mare măsură de lucrarea harică a culturii și a bisericii decât de activitatea politică, excelența sa și-a asumat implicit angajamentul de-a acționa în acest sens, în dubla calitate de scriitor și sacerdot. De altfel, în tot ce scrie și în permanență, prea sfinția sa a exercitat atribuțiile sacerdotale cu măiestria artistică a celor „meniți a stăpâni cuvântul”. Scrierile sale posedă harul propriu scripturilor.

Fără a fi toate de inspirație explicit religioasă, poeziile, piesele de teatru, povestirile lui Valeriu Anania, ca și insolitul său roman, atât de puțin comentat, *Străniul din Kipukua*, emană religiozitate. Religiozitate în sens etimologic, adică în sensul cel mai înalt. Fie că transmite direct, liric, sentimentul „genezelor” (ca în volumul titular din 1971) sau înalță „îmnm Eminescu” în stil acatistic, fie că, în poeme cu măști, edifică dramatic tablouri de basm, mitologie și istorie națională străveche (*Miorița*, *Meșterul Manole*, *Du-te vreme, vino vreme*, *Greul pământului*), fie că valorifică legende autohtone sau tocmai extrem orientale (în opera prozastică), Valeriu Anania instaurează în literatură un climat de spațiu neprofan, mitic, arhaic, sacral. Lectura cărților sale „mănuie”. Întoarce spiritul la origini, la surse, la rădăcini. Îl leagă (*religio, religare*) de universal și etern. Dar părintele Bartolomeu nu scrie numai literatură de imaginație. Scrie substanțiale studii de erudiție, de exegeză, hermeneutice. Cel mai recent, *Pro memoria* (1992), reconstituie cu acribie „acțiunea catolicismului în România interbelică”. Teolog, scriitorul e și istoric, filolog, gânditor.

Evident, părintele Bartolomeu Valeriu Anania nu-i cel dintâi și nici singurul astfel de scriitor – cu atât mai puțin cel dintâi și ultimul cărturar – ajuns „prinț al Bisericii”. Are, în această calitate, atât înaintași (în frunte cu Andrei Șaguna) cât și colegi iluștri. Tronul metropolitan de la Sibiu, bunăoară, e ocupat de un ilustru învățat care e și romancier. Valeriu Anania urcă însă în înalta ierarhie eclesastică după ce s-a impus ca poet, dramaturg, prozator, și, în consecință, promovarea sa capătă în conștiința publică sensul recunoașterii de către Biserică a posibilității de a îndeplini funcții sacerdotale și literaturii aparent laice. Indiferent însă de orice semnificații în abstract, se poate spera că de pe urma alegerii (inspirat e, am convingerea, de Duhul Sfânt) părintelui Anania ca vladică de Cluj se va resimți benefic, în totalitatea ei, viața spirituală românească de pretutindeni.

Istorie și tragedie

A apărut de curând o nouă carte¹⁾ purtând semnătura lui Valeriu Anania. Autorul e, firește, prea cunoscut cititorului român, pentru a mai fi nevoie de vreo prezentare specială. (E suficient, poate, a-i reaminti că Valeriu Anania a semnat, printre altele, *Poeme cu măști*, piesele *Steaua zimbrului* și *Greul pământului* sau volumul memorialistic *Rotonda ploilor aprinși*, Ed. Cartea Românească, 1983, în care, de pildă, este atât de cald evocată viața domestică a lui Argehezi – povestea caprelor – ori ființa austeră, de autentic savant, a lui Victor Papilian, un nume încă pe nedrept uitat). Cartea este prefațată de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, care, printre altele, spune: „Noi am dori din toată inima ca ea (cartea, „de față” – n.n.) să nu fie actuală, iar autorul ei, cunoscut ca militant al Mișcării Ecumenice, nu poate fi departe de sinceritatea cu care Biserica noastră Ortodoxă dorește și întreține dialogul cu Biserica Romano-Catolică, – atât cu centrul ei de la Roma, cât și cu episcopatul local”. (p. 6)

Cartea în discuție are două mari capitole: *Efecte transilvane ale Tratatului de la Trianon și Câteva considerații finale*, iar într-o revelație Anexă sunt publicate articolul *Generația Cluj '46*, apărut în *Credința – The Faith* din Detroit, nr. 6/June 1976, și un *Memoriu*, din 3 septembrie 1976, în „traducerea autorului, după textul englez publicat de Congresul Statelor Unite” (în volumul *Hearing before the Subcommittee on International Trade of the Committee on Finance, United States Senate, Ninety-Fourth Congress, Second Session, September 8, 1976*, U.S. Government Printing Office, Washington, 1976, p. 145–151) *memoriu* care – el însuși un veritabil roman în doar 11 pagini, are, după un preambul, 3 capitole semnificative fie și numai prin titlurile lor: *Provocări maghiare în Cluj, 1946*; *Falsificând istoria și Drepturi sau naționaliști* – titluri care spun cam totul. „Concluzia” lor, zisă răspicat, nechivoc, atunci, în septembrie 1976, era una singură: „... credința mea este că România trebuie să i se acorde clauza națiunii celei mai favorizate. Dacă veți avea suficiente motive s-o respingeți, cel puțin să nu o faceți în virtutea temeiurilor ungurești” – s.n. Pentru că: „În 1946, Misiunea militară Americană din Transilvania, cunoscând probabil că eram în pericol de a fi arestat în urma implicării mele în greva universitară (cum va fi, pentru că Valeriu Anania a fost „președinte-delegat al Asociației Academice «Petru Maior» a Universității din Cluj” – 1946 n.n.), mi-a oferit posibilitatea de a părăsi România și a merge în Statele Unite. Am refuzat cu politețe. La acea vreme făceam parte dintr-o națiune care, de pe-o zi pe alta, îi aștepta pe Americani să vină. Ei n-au făcut-o niciodată. Acum (în 1976, când Valeriu Anania era în SUA – n.n.), acordându-i României clauza națiunii celei mai favorizate, faceți poporul român să simtă că Americanii, în fine, au venit” (s.n.)

Ca simplu cititor al acestei cărți (pe cât de „mică” – 123 de pagini –, pe atât de densă și profundă, pe cât de „proz-aică”, pe atât de emoționantă, pe cât de „istorică”, pe atât de... tragică, de parcă așiți la tragedia *Regelui Lear* sau a lui Mihai Viteazul – cel trădat și ucis de „aliaji”, las, deci, plăcerea și datoria discutării ei cuoscătorilor epocii interbelice, diplomaților și oamenilor de „drept internațional” – eventual, chiar „oamenilor politici” (care ar trebui să-și spună „punctul de vedere”). Mă rezum doar la a semnala apariția ei.

Fănuș BĂILEȘTEANU

¹⁾ Valeriu Anania: *Pro memoria. Acțiunea catolicismului în România interbelică*. Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

